

för sjukanmälan" eller "särskilda skäl" för att han retroaktivt skulle få sjukpenning. Riksförsäkringsverkets uttalande talar för sig själv. Man får verkligen hoppas, att det mer har sin grund i bristande kännedom om psykotillståndens natur än i en medveten diskriminering av de psykossjuka, vilket tyvärr annars ej är ovanligt, när det gäller både statliga och kommunala myndigheter.

Sammanfattande synpunkter

Min avsikt med detta arbete har varit att rikta uppmärksamheten mot, att psykossjuka människor med symtom som autism, hallucinos och tanke-splittring ej kan förväntas klara av sjukanmälan och läkarbesök, vilket är nödvändigt för att de skall

få sjukpenning. Principiella och praktiska skäl framföres till, att de anhöriga heller inte alltid kan sköta dessa angelägenheter. Några sjukdomsfall relateras för att illustrera svårigheterna. Ett av dessa fördes upp i Riksförsäkringsverket, där man ej visade någon som helst förståelse för den framlagda framställningen om retroaktiv sjukskrivning. Genom detta ställningstagande i Riksförsäkringsverket kan man i fortsättningen utgå ifrån, att t.ex. schizofrenisjuka ej har det försäkringsskydd, som anses självklart vid kroppssjukdomar såsom influenzor och magkatarrer. Måtte man på nytt fundera genom problemen, så att ej denna orättvisa mot de psykiskt sjuka får finnas kvar.

Kommentar till fråga om retroaktiv sjukskrivning

Av byrådirektör Arvid Malmberg, Stockholm

Betydelsen av sjukanmälan

Kravet på sjukanmälan för rätt till sjukpenning tillkom huvudsakligen för att tillgodose kassornas intresse av sjukkontroll till förhindrande av missbruk av försäkringen. Sjukanmälan utgör även en förutsättning för att kassorna skall kunna fullgöra dem åvilande skyldighet att i såväl den försäkrades som det allmännas intresse vidtaga sådana åtgärder som är ägnade att förkorta sjukdomstiden eller att helt eller delvis förebygga eller häva nedsättning av den försäkrades arbetsförmåga. En viktig sådan åtgärd är att tillse att den försäkrade söker läkare så att han erhåller lämplig behandling för sin sjukdom. Självfallet kan kassan icke agera i dessa hänseenden om den

icke genom sjukanmälan erhåller kännedom om inträffade sjukdomsfall. Erfarenheten har också visat att sjukkontroll ibland är behövlig även där den försäkrade sökt läkare. Det visar sig nämligen vid sjukkontroll ej sällan att den försäkrade ej avbrutit arbetet eller att han återgått i arbete trots läkarintyg om arbetsoförmåga eller att han icke följer läkarens föreskrifter och därigenom äventyrar eller fördröjer tillfrisknandet. Genom kassans personkännedom eller med ledning av iakttagelser vid sjukbesök m.m. kan sådana omständigheter bringas till den behandlande läkarens kännedom som kan vara av betydelse för den fortsatta behandlingen, såsom olämpliga miljöförhållanden o.dyl.

Restriktiv tillämpning

Med hänsyn till den betydelse ur skilda synpunkter som sålunda tilmäts sjukanmälningsförfarandet har man vid tillämpningen av förevarande bestämmelser ansett det nödvändigt att hålla en mycket fast linje och ge bestämmelserna en restriktiv tolkning. Denna ståndpunkt har också vunnit stöd i försäkringsdomstolens avgöranden. Vid en obligatorisk försäkring av sådan omfattning som den allmänna försäkringen, vilken omhändertas av ett flertal självständiga subjekt, är det ytterst viktigt att en så likformig lagtillämpning som möjligt äger rum. Ett mera allmänt hänsynstagande till omständigheterna i enskilda fall skulle medföra betydande tillämpningssvårigheter till följd av svårbedömbara och ömtåliga gränsdragningsproblem samt därmed risk för oenhetliga avgöranden de olika kassorna emellan. Lagstads-gandets utformning utgör emellertid i och för sig icke något hinder för en extensivare tolkning än vad som nu är fallet.

Om hinder för sjukanmälan

I de fall där hinder mött för anmälan kan sjukpenning uppenbarligen aldrig vägras enbart på grund av att anmälan ej gjorts. Frågan huruvida i visst fall hinder varit för handen bedöms bl.a. med hänsyn till sjukdomens inverkan på den sjukes fysiska och psykiska förmåga att själv eller genom annan ombesörja att sjukanmälan sker. Då det gäller att taga ställning till frågan om "särskilda skäl" kan anses föreligga för utgivande av sjukpenning i fall av anmälningsförsummelse skall enligt förarbetena till förevarande bestämmelser avgörande vikt fästas vid om försummelsen kan anses ursäktlig och ej länt kassan till men. Även här måste man beakta sådana omständigheter som att tidpunkten för sjukanmälan sammanfaller med insjuknandet och att sjukdomen kan vara orsak till eller bidra till att anmälan underlåtit. Gränsdragningen mot de fall där hinder föreligger är flytande.

Anmälan av annan än den försäkrade

Från kassans synpunkt är det likgiltigt vem som gör sjukanmälan. Den kan därför göras av annan

av den försäkrade utan att det krävs styrkande av anmälarens behörighet att företräda den försäkrade. I den mån försäkrad haft möjlighet och utan olägenhet kunnat anlita annan torde han icke för rätt till sjukpenning kunna åberopa att hinder mött för anmälan eller att särskilda skäl föranleder att förmånen bör utgå. Det kan sålunda ej anses obilligt att kassan i sådana fall, där försäkrad bor tillsammans med anhöriga eller annan förutsätter, att anmälan hade kunnat göras i vederbörlig ordning, försävt det icke visas eller av för kassan tillgängliga uppgifter i övrigt framgår att sjukdomen påverkat hans förmåga att föranstalta om anmälan. Vid psykiska sjukdomstillstånd får man dock räkna med att konfliktsituationer m.m. kan föreligga som gör det ursäktligt att sjukanmälan underlåtes. Bedömningen härav blir beroende av omständigheterna i varje särskilt fall. Liknande problem utanför socialförsäkringen uppkommer i alla fall där försäkrad på grund av sjukdom icke är i stånd att taga vård om sig och sina angelägenheter. Förmynderskapslagstiftningen är f.n. föremål för översyn varvid bl.a. dylika frågor avses skola behandlas.

Styrkt arbetsförmåga för rätt till sjukpenning

Även om sjukanmälan gjorts i rätt tid, kan förutsättningarna för rätt till sjukpenning brista på den grund att det icke styrkts att sjukdomen förorsakat nedsättning av arbetsförmågan från uppgiven tidpunkt. Sådant styrkande anses normalt ej föreligga för tid innan den försäkrade undersökts av läkare. Kassan godtar därför i princip ej läkarintyg i vad de avser sjukskrivning för tid före undersökningsdagen. För att en försäkrad skall anses vara arbetsförmögen i sjukförsäkringens mening krävs av naturliga skäl inte bara att han på grund av sjukdom bör avhålla sig från arbete utan också att han verkligen avhåller sig från arbete. Ett läkarintyg säger inte mera än att den första av de båda förutsättningarna föreligger.

Retroaktiv sjukskrivning problematisk

Det är givet att nuvarande tämligen stela tillämpning av bestämmelserna — som närmast ta-

git sikte på situationen vid kroppssjukdomarna — kan uppfattas som en diskriminering av de psykiskt sjuka och framstå som en orättvisa gentemot dessa. Klart är att de psykiska sjukdomarna i förevarande sammanhang erbjuder speciella problem på det sättet att den försäkrade mera vid dessa sjukdomar än vid andra underlåter att söka läkare förrän lång tid förflutit från insjuknandet och att därför särskilda svårigheter möter att bedöma i vad mån sjukdomen påverkat den sjukes viljeliv och handlingsförmåga liksom också från vilken tidpunkt sjukdomen faktiskt förorsakat nedsättning av arbetsförmågan i sådan grad som förutsattes för rätt till sjukpenning. Med hänsyn till osäkerheten i denna bedömning har man i regel icke ansett sig böra göra avkall på de krav som eljest i allmänhet i förevarande hänseende uppställas för rätt till sjukpenning och därför varit obenägen att i dylika fall utge sjukpenning för tid innan den sjuke blivit undersökt av läkare. Dilemmat för kassorna är påtagligt. Om man vid anmälningsförsummelse godtar retroaktiva sjukskrivningar mera allmänt skulle kassorna ofta först efter avsevärd tid få kännedom om sjukdomsfallet och därigenom berövas möjligheterna att ingripa på lämpligt sätt för att försöka återföra den försäkrade till arbetslivet. Möjligheterna att inom något så när rimlig tid få den försäkrade under läkarvård skulle måhända i mera extrema fall kunna försittas till skada för den försäkrade. Den compensation denne erhåller i form av sjukpenning torde näppeligen uppväga olägenheten av att sjukdomen eventuellt förvärras med åtföljande längre sjukskrivningstid och försämrade försörjningsmöjligheter.

Villkor för mjukare försäkringspraxis vid psykiska sjukdomar

Det är möjligt att en uppmjukning av nuvarande praxis kan finnas påkallad vid psykiska sjukdomar av de slag som angives i dr Sjöbergs artikel och att man sålunda i större utsträckning får acceptera retroaktiva sjukskrivningar vid dessa sjukdomstillstånd. I betraktande av de stora variationer dessa sjukdomar torde uppvisa med avseende å deras inverkan på de psykiska funktionerna och arbets-

förmågan över huvud synes några allmängiltiga regler svårigen kunna uppställas för en mera nyanserad tillämpning. De fall, där den försäkrade i ett tämligen tidigt skede av sjukdomen och i nära anslutning till arbetsavbrottet kommer under läkarbehandling torde knappast vålla några problem. De fall åter, där den sjuke kommer till läkare först lång tid efter det sjukdomen debuterat, blir det betydligt svårare att komma till rätta med. Först och främst torde det för kassornas bedömning av sjukpenningrätten bli nödvändigt kräva utförligare läkarintyg än som f.n. presteras. Förebringas ett läkarintyg med noggrant angivande av samtliga de omständigheter på vilka läkaren grundar sitt bedömande att sjukdomen från angiven tidpunkt varit så uttalad att den måste anses ha medfört arbetsoförmåga, synes man som regel kunna acceptera att rätt till sjukpenning föreligger från den i intyget angivna tidpunkten, såvitt för kassan i övrigt tillgänglig utredning icke motsäger detta. Det förefaller dock icke rimligt att tillerkänna vederbörande sjukpenning för hur lång tid tillbaka som helst. Gällande preskriptionstid intill nära tre år utgör i allt fall den yttersta gräns bortom vilken rätt till sjukpenning ej kan komma i fråga. En så lång retroaktivtid synes dock inte kunna godtagas. För att rätt till sjukpenning skall föreligga förutsättes givetvis att sjukdomens inverkan på den försäkrades psykiska funktioner varit sådan att man rimligen icke kunnat begära att sjukanmälan skulle ha gjorts.

Till förhindrande av dröjsmål med sjukanmälan efter det den försäkrade först söker läkare för sjukdomen i fråga torde som ett förslag att på ett praktiskt sätt lösa denna fråga kunna övervägas att läkaren i förekommande fall där risk föreligger att anmälan försummas lämna kassan underrättelse om sjukskrivningen. En sådan åtgärd skulle emellertid innebära en ytterligare belastning på läkaren.